

УДК 339.13

Сапожник Д. І.,

dimalv.ua@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1125-8571,

Researcher ID: G-1404-2019,

к.т.н., доц., доцент кафедри товарознавства, митної справи та управління якістю, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

Демидчук Л. Б.,

ludalv.ua@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-8718-0996,

Researcher ID: G-1456-2019,

к.т.н., доцент кафедри підприємництва, торгівлі та логістики, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

ЗАХИСТ СПОЖИВЧОГО РИНКУ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФАКТОР У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СПОЖИВАЧІВ З БОКУ ДЕРЖАВИ

***Анотація.** Розглянуто механізм державного контролю якості продукції як фактор захисту прав споживачів. Охарактеризовано правовий статус споживача на сучасному етапі становлення ринкової економіки. Виявлено ряд проблем, пов'язаних із невідповідністю продукції споживчим вимогам. Запропоновано заходи для підвищення ефективності механізму державного контролю за якістю товарів і послуг у сфері захисту споживчого ринку. Названо причини того, що виробники товарів, торговельні організації та організації обслуговування, а також інші підприємці, використовуючи своє становище на споживчому ринку, порушують права й інтереси споживачів, пропонуючи їм продукцію з явними і прихованими недоліками, з сурогатами з простроченим терміном придатності, з недостовірною інформацією про склад, основні властивості, виробника тощо. Показано, що державне регулювання якості в розвинених країнах здійснюється послідовно і суворо, що настільки ж необхідно в Україні, але внаслідок дій лобістів від промисловості постійно скорочується. Показано, що окремі контрольно-наглядові функції ліквідованих державних контролюючих органів в Україні були передані Держпродспожислужбі України, що знаходиться у підпорядкуванні Міністерства економіки і здійснює контрольно-наглядові функції за виконанням законів у сфері забезпечення прав споживачів, дотримання санітарного законодавства та правил продажу товарів, причому в основному харчового та тотожних призначень. Однак здійснювати контрольні закупівлі їй заборонено, що істотно обмежує реалізацію контрольно-наглядових функцій. Наслідком такого "розмаїття" відповідальності неминуче стають численні (свідомі або несвідомі) помилки, які призводять до її ослаблення, незадовільного стану з якістю товарів народного споживання на національному ринку. Зроблено висновок, що здійснення реформування системи державного контролю в сфері споживчого ринку може відбуватися за наступними напрямками: усунення і недопущення в майбутньому неефективного дублювання повноважень і дій відповідних контролюючих органів; формалізація процедури проведення інспекцій (перевірок), включаючи створення чіткої шкали штрафів і покарань, а також прозорість застосування інших видів санкцій; створення випробувальної лабораторної бази в кожному регіоні; створення відкритих регіональних інформаційно-аналітичних систем або центрів; створення можливості для недержавного (споживчого) контролю на ринку за умови виключення можливості заподіяння шкоди сумлінним учасникам ринку.*

Ключові слова: споживчий ринок, державне регулювання, якість, інспекційний контроль, захист прав споживачів.

Sapozhnyk D. I.,

dimalv.ua@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1125-8571,

Researcher ID: G-1404-2019,

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Commodity Science, Customs Business and Quality Management, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

Demydchuk L. B.,

ludalv.ua@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-8718-0996,

Researcher ID: G-1456-2019,

Ph.D., Associate Professor of the Department of Entrepreneurship, Trade and Logistics, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

CONSUMER MARKET PROTECTION AS A SOCIAL FACTOR IN ENSURING ECONOMIC SECURITY OF CUSTOMERS BY THE STATE

Abstract. *The mechanism of state control of product quality as a factor of customers protection is considered. The legal status of the customer at the present stage of formation of market economy is characterized. A number of problems have been identified related to non-compliance of products with consumer requirements. Measures are proposed to increase the efficiency of the mechanism of state control over the quality of goods and services in the field of consumer market protection. The reasons are named concerning the activities of producers, trade and service organizations, as well as other entrepreneurs, that using their positions in the consumer market, violate the rights and interests of customers, offering them products with obvious and hidden shortcomings, with surrogates and expired expiration date as well as with unreliable information on the composition, basic properties, manufacturer, etc. It is shown that state quality regulation in developed countries is carried out consistently and strictly, which is just as necessary for Ukraine, but due to the actions of lobbyists from particular industries is constantly declining. It is shown that some control and supervisory functions of the liquidated state control bodies in Ukraine were transferred to the State Food and Consumer Service of Ukraine, which is subordinated to the Ministry of Economics and performs control and supervisory functions over the implementation of laws in the field of consumer rights protection, observance of the sanitary legislation and rules of sale, mostly for food or identical products. However, the mentioned service is prohibited from making control purchases, which significantly limits the implementation of control and supervisory functions. The consequence of such a "diversity" of responsibilities inevitably lead to numerous (conscious or unconscious) mistakes that result in their weakening as well as unsatisfactory condition of consumer goods quality in the national market. It is concluded that the implementation of the state control reform in the field of consumer market can take place in the following areas: elimination and prevention in the future of ineffective duplication of powers and actions of relevant regulatory authorities; formalization of the procedure for conducting inspections, including the creation of a clear scale of fines and penalties, as well as transparency in the application of other types of sanctions; creation of a test laboratories network in each region; creation of open regional information-analytical systems or centers; creating opportunities for non-governmental (consumer) control in the market, provided that the possibility of harm to honest market participants is excluded.*

Key words: consumer market, state regulation, quality, inspection control, consumer rights protection.

JEL Classification: D11, D 18

DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2021-64-17>

Постановка проблеми. Наприкінці 60-х рр. минулого сторіччя Римським клубом були сформульовані завдання, вирішення яких повинно забезпечити якість життя суспільства: захист прав особистості, в тому числі захист прав споживачів на якісні вироби та послуги. Ідеї Римського клубу стали початком розвитку концепції "суспільства потреби", метою якого було задоволення потреб громадян, а також державний захист прав користувачів [1, 9]. На реалізацію цієї концепції в США було прийнято закон про захист прав споживачів, започаткувавши активне втручання держави у взаємозв'язок виробників та споживачів, перебуваючи при цьому на боці останніх, оберігаючи їх від недоброякісної продукції та взявши на себе захист їх прав на якісну продукцію. Генеральна Асамблея ООН закріпила вісім основоположних прав споживачів [8]: на вибір; на безпеку; право бути вислуханим; на інформацію; на споживчу освіту; на задоволення базових потреб; на якість; на відшкодування шкоди, які також знайшли відображення в українському законодавстві, але з моменту введення багато в чому коректувалося, скасовувалося, вводилося знову, але продовжувало мати позитивний вплив при істотних недоліках [3].

Захист прав споживачів у сфері якості продукції є надзвичайно актуальним. В умовах свободи

підприємницької діяльності, коли прибуток став найважливішим показником ефективності господарювання, виробники товарів, торговельні організації та організації обслуговування, а також інші підприємці, використовуючи своє становище на споживчому ринку, стали порушувати права й інтереси споживачів, пропонуючи їм продукцію з явними і прихованими недоліками, з сурогатами з простроченим терміном придатності, з недостовірною інформацією про склад, основні властивості, виробника тощо.

Державні механізми управління якістю продукції на споживчих ринках включають регулювання через правові акти, технічні регламенти, стандарти, декларації, сертифікати, державний контроль і нагляд за якістю. Державне регулювання якості в розвинених країнах здійснюється послідовно і суворо, що теж необхідно і в Україні, але внаслідок дій лобістів від промисловості постійно скорочується.

У США та країнах ЄС забезпечення якості та конкурентоспроможності продукції досягнуто завдяки: створенню законодавчої, нормативної, контрольно-наглядової бази якості продукції; гармонізації вимог національних стандартів, правил і процедур сертифікації, акредитації випробувальних лабораторій за єдиними вимогами; розвитку

регіональної інфраструктури; матеріального стимулювання якості. Прагматичні держави Заходу витрачають величезні кошти на профілактику і контроль якості продукції на споживчих ринках, обгрунтовано і мудро забезпечуючи якість життя населення. При цьому вони розвивають якість основного фактора виробництва: збільшують тривалість життя, скорочують витрати на відновлення здоров'я, мотивують до праці, підвищення професійного рівня, задоволеності працею. Зовсім по-іншому складається ситуація на українському споживчому ринку, про що свідчать загалом низька платоспроможність населення, а також недостатня якість продукції на споживчих ринках в умовах контрсанкцій, тобто імпортозаміщення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Активне дослідження внутрішнього національного ринку України, а саме: ринку споживчих товарів, - розпочалося разом із ринковою трансформацією економіки країни. Зокрема, слід назвати дослідження О. Азаряна, В. Лагутіна, Л. Лігоненко, І. Лошенюка, О. Пустовойта. Питання та проблеми торговельних відносин на споживчому ринку вивчалися В. Апоп'єм, І. Бланком, М. Бодровим, А. Н. Власовою, А. Герасименко, Ю. Кіндзерським, А. Мазаракі, де увага приділялася суто питанням економіки споживчого ринку, його організації та загалом ринковим проблемам торгівлі.

Всупереч поширеній і активно пропагованій у суспільстві думці про те, що ринок і його регулювання з боку держави є несумісними, це не зовсім відповідає дійсності, хоча б з огляду на те, що на сьогодні інтереси споживачів Українською державою захищаються значно слабкіше, ніж у державах із розвиненою ринковою економікою.

Постановка завдання. Метою дослідження було вивчення питань захисту споживчого ринку з точки зору його функціонування в якості одного з соціальних факторів та складових забезпечення з боку держави фізичної та економічної безпеки споживачів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наскільки необгрунтовані закиди в надмірності адміністративних бар'єрів і рамкового законодавства щодо якості та відповідальності за нього в Україні, показує зарубіжний досвід. Так, на підвищення якості і конкурентоспроможності продукції, захист американського ринку і споживачів направлені сотні правових актів США на рівні законодавства штатів і федерації з приводу неправдивої реклами товарів, постачання фальсифікованих або неправильно маркованих продуктів, за вимогами оплати ненаданих послуг тощо.

У Федеральному уряді США функціонують регулюючі органи, які прямо впливають на організацію робіт і методи забезпечення якості та безпеки продукції, що випускається або імпортується. Ефективно проводить діяльність Адміністрація по харчовим товарам і лікарським засобам (FDA) – державна контролююча організація федерального рівня, яка забезпечує 100%-у гарантію якості, основне завдання діяльності якої – запобігання надходженню в продаж фальсифікованих продуктів і

товарів, якість яких не відповідає встановленим вимогам. Ще одним органом в уряді США, що регулює якість, є Комісія з безпеки споживчих товарів (CPSC), завдання якої – захист споживача від ризику отримання ушкодження в процесі використання товарів. Третім і головним урядовим органом з питань захисту споживачів від оманливих дій торговельних організацій є Федеральна торгова комісія (FTC). Причому робиться акцент на тому, що питання захисту споживача не можуть бути вирішені в межах приватного бізнесу через суперечності між виробниками і споживачами [11, 13].

Держава немовби самоусунулася від контролю і нагляду за якістю продукції на споживчих ринках, скасувавши свого часу “Государственную торговую инспекцию” та “Государственную инспекцию по контролю качества” ще за часів ССРСР, в подальшому вилучивши цю функцію у відповідних галузевих органів та запровадивши істотні обмеження в роботу Держспоживстандарту і його органів у регіонах.

Окремі контрольні-наглядові функції ліквідованих органів були передані Держпродспоживслужбі України, яка знаходиться у підпорядкуванні Міністерства економіки. Ця державна служба введена Постановою Кабміну України № 667 від 2 вересня 2015 р. У даний час служба здійснює контрольні-наглядові функції за виконанням законів у сфері забезпечення прав споживачів, дотримання санітарного законодавства та правил продажу товарів, причому в основному харчового та то-тожних призначень. Однак здійснювати контрольні закупівлі їй заборонено, що істотно обмежує реалізацію контрольні-наглядових функцій.

Єдиного механізму захисту споживчого ринку в Україні на даний час немає. До середини 90-х років на українському ринку знаходилося до 50% неврахованої і контрафактної продукції. Це змусило Уряд Постановою від 24 лютого 2001 р. № 171 ввести систему маркування ряду товарів знаком відповідності, що захищає від підробок голограмою з обліковою інформацією. Даний захід був ефективним, але й цього недостатньо, оскільки потрібна система узгоджених дій.

В Україні наявні економічні механізми, що забезпечують законодавче регулювання продовольчого ринку, але, на відміну від ЄС і США, *не ринку товарів широкого споживання*. Зокрема, було прийнято Закон “Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини” (1997 р., діє в ред. від 16.12.2004 р.), проте був відхилений проект Закону “Про закупівлю товарів, робіт і послуг для державних потреб” (1999 р.); створений (2011 р.) Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики (Держспоживстандарт України); створена на базі Державної ветеринарної та фітосанітарної служби і приєднанням до Служби, що утворилася, Державної інспекції з питань захисту прав споживачів і Державної санітарно-епідеміологічної служби, Держпродспоживслужба України (2014 р.) та затверджено “Положення про департамент технічного регулювання” (2015 р.), внаслідок чого контрольні-наглядові

функції Держспоживстандарту України були обмежені.

У США Федеральний уряд є найбільшим розробником і користувачем обов'язкових регламентних стандартів ("Regulatory Standards"), наслідком порушення яких є застосування кримінальних і цивільних санкцій. Документів нараховується понад 44 тис. Інша, більш чисельна, група стандартів (їх близько 49 тис.) застосовується на добровільній основі. Вони розробляються галузевими фахівцями приватного і державного секторів промисловості (Voluntary Consensus Standards). Це стандарти ASME (Американське товариство інженерів-механіків), ASTM (Американське товариство з випробувань та матеріалів) та ін. Ці стандарти можуть стати регламентними, якщо на них робиться посилення в урядових, галузевих або корпоративних зведеннях законів або в регламентах. Статус обов'язкового стандарту набуває з моменту його реєстрації в журналі уряду США "Federal Register" [12].

Для порівняння: в Україні фонд діючих національних стандартів становить 27,5 тис. документів, 7489 з яких гармонізовані з міжнародними та європейськими, натомість Держспоживстандарт вважає дану кількість оптимальною і це при тому, що дія обов'язкової частини переважної їх більшості обмежена. Водночас аналіз відповідальності за правопорушення у сфері споживчого законодавства досить неоднозначний (табл. 1).

Розмежування між згаданими нормами слід визначати за суб'єктами відповідальності; за характером продукції (харчова продукція, інші товари, продукція виробничого призначення) і послуг; за характером приписів, що порушуються. А наслідком такого "розмаїття" відповідальності неминуче

стають численні (свідомі або несвідомі) помилки, що тим самим призводить до її ослаблення, незадовільного стану з якістю товарів народного споживання на національному ринку.

З цих або інших причин у 2020 р. в Україні було забраковано від перевіреної кількості: 69,9% масла тваринного, 56,4% сирів усіх видів, 39,6% ковбасних виробів і копчень, 63,1% риби і рибопродуктів, 36,6% рибних консервів, 34,9% м'ясних і м'ясо-рослинних консервів, 29,4% борошна, 23,8% хліба, 44,6% парфумерно-косметичних виробів, 70,1% товарів побутової хімії, 37,2% верхнього трикотажу, 42,4% тканин усіх видів, 78% холодильників [7].

Складність ситуації на споживчому ринку з якістю товарів обумовлена недобросовістю виробників і продавців, недосконалістю законодавчої бази, м'якими заходами покарання за вчинені правопорушення. В умовах становлення ринкової економіки, розширення торговельних зв'язків різко загострюється питання якості товарів, що надходять на споживчий ринок України з країн далекого і ближнього зарубіжжя. За наведеним джерелом у цьому ж році було забраковано імпортованих товарів від перевіреного обсягу: 58,5% крупи, 43,6% масла рослинного, 40% сирів усіх видів, 42% м'яса всіх видів худоби, 28,5% ковбасних виробів і копчень, 32% м'ясних консервів, 34% консервів рибних, 65,4% риби і рибопродуктів, від 19% до 33% алкогольних напоїв усіх видів, 20,8% безалкогольних напоїв, 34% товарів побутової хімії, 86,6% виробів із пластмас, 60% тканин усіх видів, 35% хутряних виробів, 51% годинників, 50% електроосвітлювальної та побутової арматури, 58,5% автозапчастин.

Таблиця 1

Відповідальність за порушення споживчого законодавства

(побудовано за [3, 5])

Закони України	Санкції та відповідальність
Закон України "Про захист прав споживачів"	Передбачено право Держспоживстандарту України та інших державних органів виконавчої влади, які здійснюють контроль за якістю і безпечністю товарів (робіт, послуг), в межах своєї компетенції, накладати штраф за ухилення від виконання або несвоєчасне виконання їх законних приписів виробником (виконавцем, продавцем), під якими розуміються Організації (тобто юридичні особи) або індивідуальні підприємці, у встановленому розмірі від мінімальних розмірів доходів громадян, встановлених законом.
	Застосовується до індивідуальних підприємців і юридичних осіб-виробників (виконавців, продавців) при невиконанні ними будь-яких розпоряджень, що стосуються всіх товарів і послуг, які реалізуються споживачам. <i>Відповідальність посадових осіб (керівників) і громадян не передбачена.</i>
Закон України "Про стандартизацію"	Передбачена адміністративна відповідальність суб'єктів господарської діяльності, під якими розуміються підприємства та підприємці (тобто юридичні особи та індивідуальні підприємці), за порушення приписів державних інспекторів Держспоживстандарту України про заборону або припинення реалізації (поставки, продажу) продукції (робіт, послуг) – штраф в розмірі вартості реалізованої продукції (робіт, послуг) або в інших розмірах, якщо їх вартість визначити неможливо.
	Застосовується при невиконанні тільки деяких видів приписів, що стосуються будь-якої продукції (робіт, послуг), в тому числі виробничого призначення і товарів народного споживання, до індивідуальних підприємців, юридичних осіб-виробників, поставальників, виконавців, продавців. <i>Відповідальність посадових осіб (керівників) і громадян не передбачена.</i>

Причинами претензій до товарів імпортного походження є їх низька якість, прострочені терміни придатності, відсутність інформації державною мовою, супровідних документів, що підтверджують їх безпеку та походження. Значна частина з них не відповідає вимогам нормативної документації за критеріями безпеки, тим самим становлячи серйозну небезпеку для життя і здоров'я споживачів. При цьому основними причинами такого стану справ із якістю імпортової продукції є так звана "прозорість кордонів" із цілим рядом країн, недосконалість правової бази, низька кваліфікація імпортерів, відсутність контролю за якістю продукції, що ввозиться безпосередньо в місцях перетину кордону.

Політика держави далеко не завжди і не в усьому збігається з інтересами бізнесменів, корпорацій і навіть окремих галузей економіки. Автори [10] стверджували, що "світогляд бізнесменів відрізняється від поглядів урядовців. Перші орієнтуються на можливості ринку, а другі, навпаки, втручаються в ринкові відносини, намагаючись пристосувати їх до соціально-політичних вимог суспільства. Держава може обмежити доступ до ринку, нав'язати неринкові стандарти безпеки і якості і порушити структуру ринку, щоб перерозподілити ресурси на користь тих, хто не може їх отримати".

Існуюча система державного контролю регіональних споживчих ринків наведена на рис. 1. Органи державного контролю на споживчому ринку покликані в першу чергу дбати про безпеку продукції і послуг, які на ньому реалізуються. З цією метою на різних рівнях (державному, рівні муніципальних утворень та рівні суб'єктів України) здійснюється моніторинг на основі розроблених і затверджених у встановленому порядку нормативних і методичних документів. Проте на практиці часто відбувається дублювання функцій згаданих вище органів, що призводить до негативних наслідків і свідчить про неефективність механізму державного регулювання в частині забезпечення безпеки товарів і послуг. Негативний вплив на розвиток системи державного регулювання в галузі якості продукції надає декларативний характер законодавчим актам, які констатують відомі заходи, але не передбачають механізму їх реалізації.

Також слід зауважити, що Закон України "Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини" [6], на відміну від Закону "Про стандартизацію" [5], з одного боку, передбачає в якості обов'язкових вимог державних стандартів вимоги до якості харчових продуктів, матеріалів і виробів, а з іншого, – не містить вимог, що встановлюються

для забезпечення технічної та інформаційної сумісності, взаємозамінності, єдності методів контролю і маркування продукції. Визнання Законом вимог ДСТУ до якості продукції в якості загальнообов'язкових і ігнорування згаданих обов'язкових вимог не може пояснюватися специфікою харчових продуктів (матеріалів, виробів та інших товарів). Аналіз результатів перевірок, проведених органами державного контролю, свідчить про те, що найчастіше багатьма підприємствами порушуються основні правила виробництва, зберігання, торгівлі тощо. Це призводить до проникання на споживчий ринок України значної кількості недоброякісної продукції, реалізація якої потенційно небезпечна для життя і здоров'я людей, навколишнього середовища і майна споживачів.

Завдяки наявності системи прийняття державних рішень, які часто протиставляють один одному різні інститути влади, а нерідко і волі народу або нації, сучасна держава здатна забезпечити рівновагу між споживанням і підприємництвом. Оскільки санкційна політика держави останніх років налаштована швидше за все на довгострокову перспективу, ми або забезпечимо масовий випуск високоякісних і конкурентоспроможних товарів і станемо повноправними учасниками власного і міжнародного ринку, або перетворимося на сировинний прирідок розвинених країн.

У сфері захисту споживчого ринку державне управління якістю продукції необхідно і повинно передбачати реалізацію основних принципів:

- 1) допуск товару до виробництва та обігу на основі перевірки здатності організації виробляти і поставляти якісну продукцію;
- 2) запобігання і профілактика потрапляння на ринок недоброякісної продукції;
- 3) невідворотність відповідальності виробника або тієї ланки в ланцюзі "виробник – споживач", з вини кого сталося порушення.

Проте в Україні державний контроль, нагляд та профілактика якості законодавчо забезпечені недостатньо, а споживачі, стикнувшись із порушеннями на ринку споживання і з практичними результатами діяльності згаданих вище органів, які повинні контролювати якість, роблять висновок про небажання держави захищати їх інтереси. При цьому дискредитуються проголошені державою в Основному законі України (її Конституції) цілі в сфері соціального захисту громадян та забезпечення їх економічної безпеки (Ст. 1).

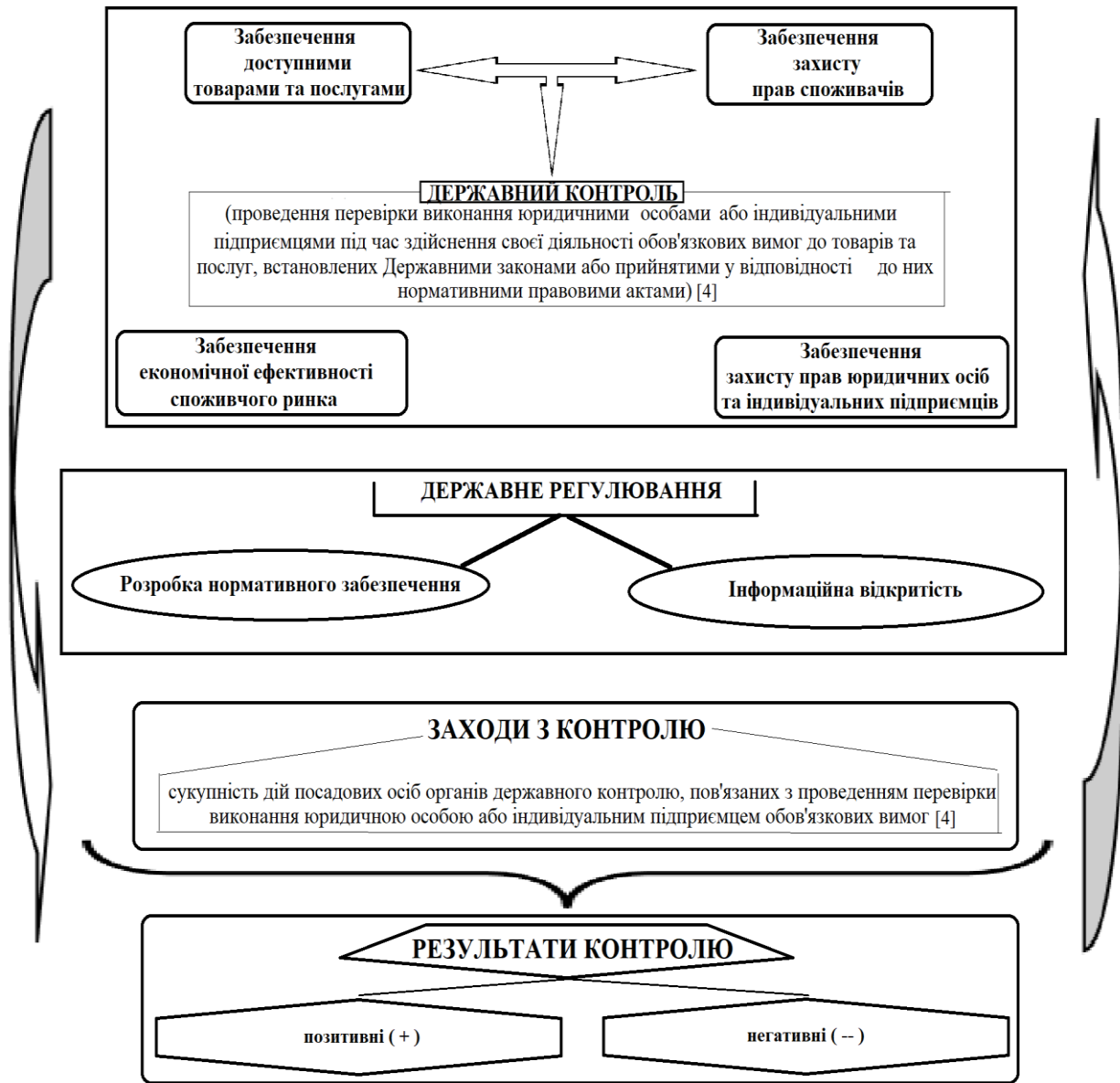

Рис. 1. Система державного регулювання і контролю регіональних споживчих ринків
(складено авторами)

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Для забезпечення надійного запобігання проникненню на споживчий ринок неякісних товарів слід запровадити ряд заходів, серед яких особливо важливими є: додаткові дії з економічного, правового й адміністративного регулювання процесів, що відбуваються на споживчому ринку; підвищення вимог до безпеки та якості товарів і послуг; посилення державних заходів щодо припинення правопорушень у сфері обігу; створення єдиної інформаційної системи з оперативного повідомлення споживачів про небезпечну або потенційно небезпечну продукцію; організація роботи державних органів із здійснення контролю за якістю товарів, що імпортуються на митних контрольно-пропускних пунктах і безпосередньо у імпортерів готової продукції та сировини.

Поліпшення стану справ із якістю товарів на споживчому ринку України неможливе без створення добре оснащеної випробувальної лабораторної бази. Нагальним є також запровадження заходів щодо поліпшення технічного оснащення територіальних служб контролю якості товарів приладами для проведення експрес-контролю, розгляду можливості скерування на це до 20% коштів, що надходять від їх діяльності, оскільки таке питання в переважній більшості регіонів України залишається і досі не вирішеним.

Одним із основних завдань з боку структур державного контролю з питань забезпечення безпеки товарів і послуг на споживчому ринку є розроблення механізмів компенсації недоліків національної ринкової системи, які б дозволяли максимально використовувати порівняльні переваги державного регулювання, саморегулювання, організацій

споживачів, а також самоконтролю зі сторони самих виробників та продавців. При цьому держава володіє значними, але не абсолютними перевагами в забезпеченні проведення оцінки і контролю якості товарів і послуг. Ці переваги полягають у можливості значної економії на масштабах завдяки уніфікації процедур контролю на території всієї країни та економії на їх різноманітності (незалежно від конкретного ринку споживчих товарів). Одночасно існує проблема управління поведінкою виконавця, базована на асиметричному розподілі інформації на користь виконавця.

Здійснення реформування системи державного контролю в сфері споживчого ринку може відбуватися за такими напрямками:

– усунення і недопущення в майбутньому не-ефективного дублювання повноважень і дій відповідних контролюючих органів;

– формалізація процедури проведення інспекцій (перевірок), включаючи створення чіткої шкали штрафів і покарань, а також прозорість застосування інших видів санкцій;

– створення випробувальної лабораторної бази в кожному регіоні;

– створення відкритих регіональних інформаційно-аналітичних систем або центрів;

– створення можливості для недержавного (споживчого) контролю на ринку за умови виключення можливості заподіяння шкоди сумлінним учасникам ринку.

Вирішення перерахованих завдань і буде сприяти забезпеченню створення ефективних бар'єрів проникненню на споживчий ринок України неякісних товарів та послуг.

ЛІТЕРАТУРА

1. Божко С. В. Роль Римського клубу в становленні концепції сталого розвитку / Божко С. В. // *SOCIOPROSTIR* : міждисциплінарний електронний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи. – 2020. – № 10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://periodicals.karazin.ua>.
2. Назаров В. И. Устойчивое развитие – будущее человечества / Назаров В. И. // *Наука та наукознавство*. – 2008. – № 3. – С. 20-27.
3. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 р. № 1023-ХІІ (в ред. від 01.08.2021 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>.
4. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України № 877-V від 14.08.2021 // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. – 2007. – № 29. – Ст. 389.
5. Про стандартизацію : Закон України від 23.12.1997 № 771/97-ВР (із змінами) // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. – 2014. – № 31. – Ст. 1058.
6. Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини : Закон України від 23.12.1997 № 771/97-ВР (із змінами та доповнення-

ми) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2004_1118/Z_970771.html.

7. Публічний звіт Голови Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів про результати діяльності Держпродспоживслужби у 2020 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dpss.gov.ua/storage/app/sites/12/uploaded-files/zvituprorobotuderzhprod_sposhiv_slushbu/pzg.pdf.

8. Руководящие принципы для защиты интересов потребителей : Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН 39/248 от 9 апреля 1985 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://docs.cntd.ru/document/902300274>.

9. Стаття Р. Римский клуб: идея устойчивого развития / Стаття Р. // *Вестник университета имени О. Е. Кутафина*. – 2017. – № 2. – С. 213-225.

10. Флитчер А. Как работает Вашингтон / Флитчер А., Росс Б.; [пер. с англ.]. – Москва, Дело, 1995. – 317 с.

11. Alter R. Governmental Capacity for High Quality Regulation / Alter R. // *OECD Review of Regulatory Reform*. – 1999. – P. 16.

12. American National Standards Institute (ANSI) // *ANSI Reporter, American National ... International Interactions* / Taylor & Francis, USA. Summer 2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ansi.org/news/standards-news/all-news/2021/07/7-2-21-access-the-summer-2021-edition-of-usnc-current>.

13. Rooney J. J. Steps to Improved Safety for Medical Devices / Rooney J. J. // *Quality Progress*. – 2001. – Sept. P. 33-41.

REFERENCES

1. Bozhko, S. V. (2020), Rol Rym'skoho klubu v stanovlenni kontseptsii staloho rozvytku, *SOCIOPROSTIR* : mizhdystsylinarnyi elektronnyi zbirnyk naukovykh prats z sotsiologii ta sotsialnoi roboty, № 10, available at: <https://periodicals.karazin.ua>.
2. Nazarov, V. Y. (2008), Ustoichyvoe razvytye – budushchee chelovechestva, *Nauka ta naukoznavstvo*, № 3, pp. 20-27.
3. Pro zakhyst prav spozhyvachiv : Zakon Ukrainy № 1023-XII (12.05.1991) v redaktsii vid 01.08.2021, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>.
4. Pro osnovni zasady derzhavnogo nahliadu (kontroliu) u sferi hospodarskoi diialnosti : Zakon Ukrainy № 877-V (14.08.2021), *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, 2007, № 29, pp. 389.
5. Pro standartyzatsiiu : Zakon Ukrainy № 771/97-BP (3.12.1997) iz zminamy, *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)*, 2014, № 31, p. 1058.
6. Pro yakist ta bezpeku kharchovykh produktiv i prodovolchoi syrovyny : Zakon Ukrainy № 771/97-VR (23.12.1997) iz zminamy ta dopovnenniamy, available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2004_1118/Z_970771.html.

7. Publichnyi zvit Holovy Derzhavnoi sluzhby Ukrainy z pytan bezpechnosti kharchovykh produktiv ta zakhystu spozhyvachiv pro rezultaty diialnosti Derzhprodspozhyvsluzhby u 2020 r., available at: https://dpss.gov.ua/storage/app/sites/12/uploaded-files/zvituprorobotuderzhprod_sposhiv_slushbu/pzg.pdf.

8. Rukovodiashchye pryntsypy dlia zashchyty ynteresov potrebytelei : Rezoliutsiya Heneralnoi Assambley OON 39/248 (09.04.1985), available at: <https://docs.cntd.ru/document/902300274>.

9. Statia R. (2017), Rymnyi klub: ydeia ustoichyvoho razvytyia, Vestnyk unyversyteta ymeny O. E. Kutafyna, № 2, pp. 213-225.

10. Flytcher A. and Ross B. (1995), Kak rabotaet Vashynhton, per. s anhl., Delo, Moskva, 317 p.

11. Alter R. (1999), Governmental Capacity for High Quality Regulation, OECD Review of Regulatory Reform, p. 16.

12. American National Standards Institute (ANSI), ANSI Reporter, American National ... *International Interactions* / Taylor & Francis, USA. Summer 2001, available at: <https://www.ansi.org/news/standards-news/all-news/2021/07/7-2-21-access-the-summer-2021-edition-of-usnc-current>.

13. Rooney, J. J. (2001), Steps to Improved Safety for Medical Devices, Quality Progress, Sept., p. 33-41.

Стаття надійшла до редакції 20 липня 2021 року